

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
KASIM 2020 SAYI 147 FİYATI 11 LİRA

• GÖNÜLLERİN DİRİLİŞ MÜJDESİ İHYÂ • İNSANLIĞIN ONURUNU YERDEN KALDIRANLAR • 20 BİN FRANKLIK RANDEVU

BAŞKA SEÇENEKLERİ YOKTU

Savaşların Sessiz Askerleri

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
KASIM 2020 - SAYI 147

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAİL GÜR - KEMAL AYDIN
MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicallibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Yayınçılık Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI VE CİLT

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

DOĞU AVRUPA BAYİİ

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90 - Fax. +49 221 690 589 29
avrupa@yedikita.com.tr

BATI AVRUPA BAYİİ

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergiye gönderilen yazılar, yayımlansın yahut yayımlanmasın iade edilmez. Dergimiz yazılar üzerinde gerekli müdahaleyi yapma hakkına sahiptir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Dergide yayınlanan yazı ve reklamların her türlü sorumluluğu yazarlarına ve sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f / yedikitadergisi

Yedikitadan...

H

ayvanlar, Âdem Aleyhisselam dünyaya ayak bastığından beri hayatımızın bir parçası. O günden beri de bizim için ya av yahut avcı oldular. Bazılarını süs kabilinden yanımızda taşıdık, ya ölüsünü ya dirisini. Bazıları da gösteriş ve debdebe için bizimle, ya ölüsü ya dirisi...

Önceleri sadece onları avlayarak karnımızı doyuruyor, derilerinden ve yünlerinden giysilerimizi yapıyorduk. Zaman içinde hayvanların, özellikle de atın ehlileştirilmesiyle insanlık tarihi, dönüm noktalarından birini yaşamış oldu. Evet, hayvanlar, insanoğluna hizmet etsin ve işlerini kolaylaştırsın diye yaratılmıştı ama biz onlara savaşmayı da öğrettik. Zira tarih sahnesinin üzeri, ya mukaddes bir dava uğruna yahut beyhude verilen mücadelelerin yaşandığı savaş meydanlarının tozuyla kaplı oldu hep.

Kendini Kaf Dağı'nda gören insanın değil de sadece hayvanların sahip olduğu özellikler sayesinde bizler, hemcinslerimize karşı zaferler kazandık. Uğradığımız mağlubiyetlerde de bizi yine onlar kurtardı, takipçilerimizden onlar sayesinde kaçabildik.

Buraya kadarki durum, tabii ve tarihî seyir içinde makul bir çerçeveye yerleştirilebilir. Fakat bu sessiz dostlarımızın, hiçbir şeyin farkında degillerken, canlı bomba olmak dâhil,

birer savaş makinesi hâline dönüştürülmesi ise son asrımızın müthiş(!) ve acımasız icatlarından. Bu ay sizlere, pek çoğunu sokaklarda yahut ağaçlarda gördüğümüz hayvanlara dair farklı bir pencere açıyoruz.

Hayvanlarda, bizler için alınacak dersler ve ibretler olduğu aşikâr. Nefes zulmetmenin yüzlerce çeşidini gördüğümüz hatta bizzat yaşadığımız şu dünyaya hâlâ rahmet/yağmur yağıyorsa, bir sebebinin de hayvanlar olduğunu unutmayalım ve onlar hakkında Allahü Teâlâ'dan korkalım.

Keyifli okumalar dileriz.

içinde

KASIM 2020
sayı

147

22-39
SAVAŞLARIN SESSİZ ASKERLERİ

Başka Seçenekleri Yoktu

EMRE BOYACI

ekiler

6

AYIN GÜNÜ
YUNUS EMRE BOZOK

8

RESİMLİ TARİH
AHMET APAYDIN

10

MALUM OLA Kİ
MEHMED ŞEVKİ

12

"YAZIHANE"
20 BİN FRANKLIK
RANDEVU

14

**BATILI
SEYYAHLARIN
GÖZÜYLE
OSMANLI'DA
ADALET**
KAYIHAN ÇAĞLAR

40

ÂNIN HİKÂYESİ
TUNA SER

42

**GÖNÜLLERİN
DİRİLİŞ MÜJDESİ
"İHYÂ"**
AHMED PAK

49

BERCESTE

50

**İNSANLIĞIN
ONURUNU YERDEN
KALDIRANLAR
OSMANLI'DA ÇÖPÇÜLER**
BARBAROS DOĞAN

56

TARİH AMBARI
MUSTAFA DEDELER

49

BERCESTE

58

**SEYYİD ŞERİF
CÜRCÂNÎ**
SONER DEMİRSOY

66

**DÜN NEYDİ, BUGÜN
NE?**
ABDÜLAZİZ HAN'IN
İZMİT'TEKİ
MUHTEŞEM KASR-I
HÜMAYUNU GÜNÜMÜZDE
SARAY MÜZESİ
YASİN ODABAŞI

70

**İSİMDEN
MÜSEMAYA**
MEHMED BAĞ

72

TARİHTEKİLER
DEĞERİ GEÇ FARK EDİLEN
DOMATES
EMRE BOYACI

76

TESTGÂH
SAYILARLA TARİH
AHMET SARBAY

78

BULMACA
SELMAN ASLAN

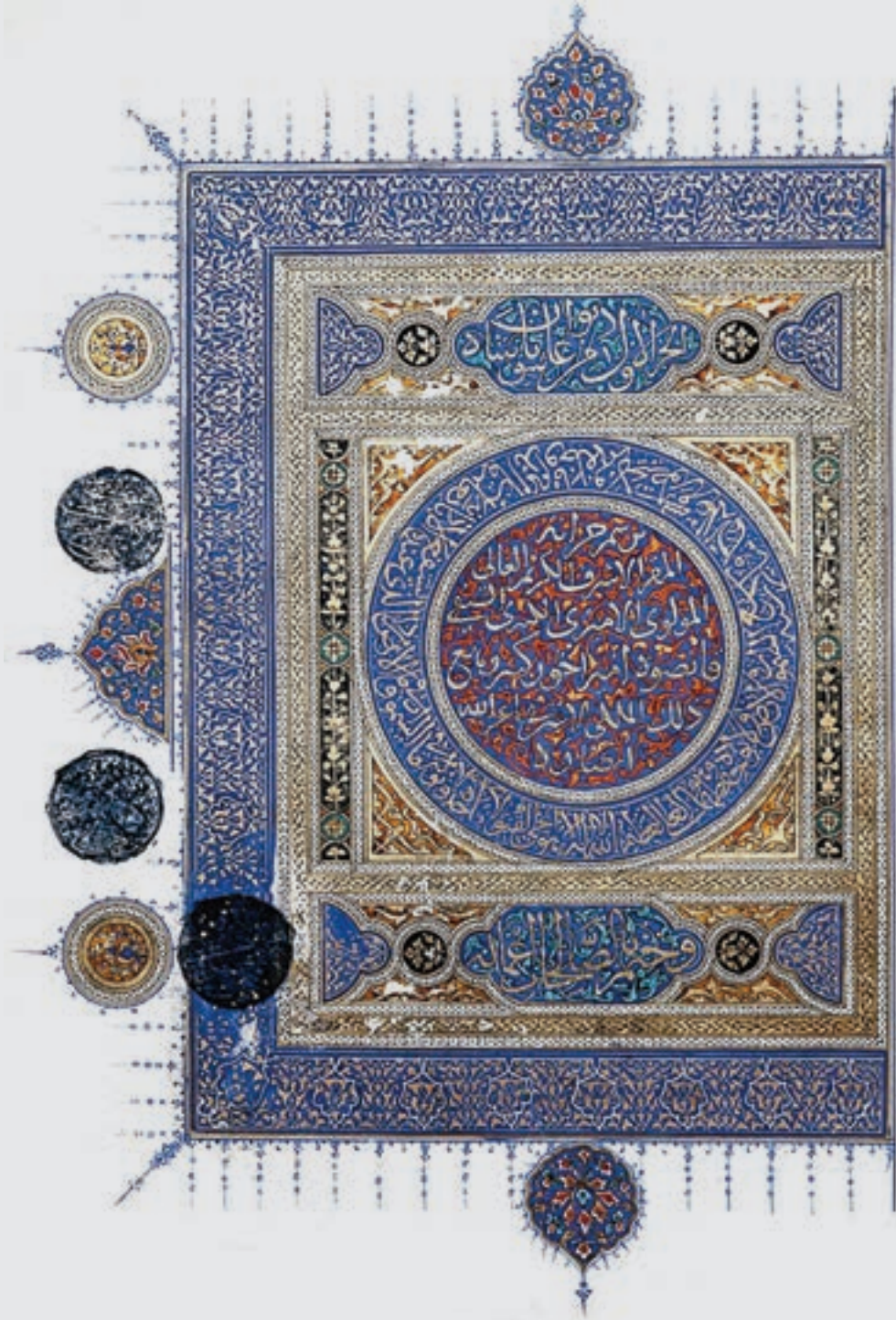
ayın günü

ayın günü

3 kasım

1333

ÂŞIK PAŞA VEFAT ETTİ

1272

Asıl ismi Şeyh Ali İbn-i Muhlis olan Âşık Paşa, Kırşehir’de dünyaya geldi. “Paşa” lakabı, resmî bir rütbe olmayıp babasının ilk evladı olduğunu ifade eder. Osman ve Orhan Gazi devirlerinde yaşadı. Dedesi Şeyh Baba İlyas bin Ali, Selçuklular devrinde Baba Resul isyanı olarak bilinen Babaî isyanına ön ayak olan bir Batınî olsa da kendisi Ehl-i Sünnet akidesini benimsemiştir.

Din ve tasavvuf bilgilerini Kırşehirli Şeyh Süleyman Efendi’den tahsil etti. Devlet işlerinde ehliyet sahibi olan Âşık Paşa, Osmanlı’nın kuruluş yıllarında hizmet vermiştir. Eserlerinde, tasavvufun tesiri büyüktür.

1330

En önemli eseri olan *Garibnâme*’yi kaleme aldı. Marifet, ruhun vasıfları, hasletleri gibi dinî ve tasavvufî mevzulara dair on kısımdan müteşekkil, on iki bin beyitlik eserdir. Anadolu’da Türk tasavvuf edebiyatının en eski ve tesir dairesi çok geniş olmuş eserlerden biridir. Süleyman Çelebi’ye *Mevlid-i Nebî* eserini yazmasında tesir etmiştir.

3 KASIM 1333

Elçilik vazifesi yaptığı Mısır’dan dönerken Kırşehir’de vefat etti. Mimari bakımdan şaheser olan Kırşehir’deki türbesine defnedildi. Türbesi bugün de halk tarafından bir ziyaretgâh olarak görülür.

Ayrıca *Fakrnâme*, *Vasfı Hâl*, *Kimyâ Risâlesi* belli başlı eserleridir. Şiirleri de vardır. Âşık Paşa’nın en mühim ciheti ise sade bir dille, Türkçe eser vermesidir. Dilimizin işlenmesi fikrini ileri süren ilk şairlerimizdendir.

KASIM’DA BAŞKA NE OLDU?

3 KASIM 644

Hazret-i Ömer (r.a.) şehid edildi.

7 KASIM 1917

Rusya’da, Ekim Devrimi olarak da bilinen Bolşevik İhtilali gerçekleşti.

12 KASIM 1999

Düzce’de 7,2 şiddetinde deprem meydana geldi.

28 KASIM 1534

Bağdat, Kanuni Sultan Süleyman tarafından fethedildi.

İSTANBUL'DAKİ EN YAŞLI OSMANLI

Fatih Sultan Mehmed devrinde, Topkapı Sarayı inşa edilmeye başlandığı sırada, hemen onun yanı başına bina edilmiş bir yazlık saraydır Çinili Köşk. Yapıldığı tarih (1472) düşünüldüğünde, Osmanlı İstanbul'unun en eski sivil mimari eseridir.

Gülhane Parkı tarafından iki katlı, Topkapı Sarayı tarafından ise tek katlı görünen köşk, eyvanlı giriş terası ve kesme çini süslemeleri ile Selçuklu tesirinde inşa edilmiş, erken devir Osmanlı eserlerinin en nadidesidir. Hatta Osmanlıların deyimiyle "Sırça Köşk" Orta Asya'da ortaya çıkmış ve İran üzerinden Anadolu'ya uzanmış eski Türk mimarî geleneğinin tek üyesidir. Zira ona gelinceye kadar Anadolu'da inşa edilmiş olanlar, günümüze ulaşmamıştır.

Köşkün asıl kısmı olan üst kat, ortada geniş bir sofa ve sofaya açılan dört odadan oluşur. Bu mimari plan, son bir asra kadar Osmanlıların yaşadığı hemen tüm coğrafyalarda inşa edilen ve literatüre “Türk Evi” olarak kaydedilen ahşap ve kâgir ev planıdır.

Günümüzde Arkeoloji Müzeleri bünyesinde bulunan köşkü henüz ziyaret etmemiş ve hâlâ ziyaret etmeyi düşünmeyenler için bir ikaz; köşkte Osmanlı'nın sonraki devirlerinde yapılan değişiklikler sırasında odalardan birine inşa edilen “tavuslu çeşme”, özellikle görülmeye değer.

لالا محمد پاشا، پرنس بوجقايه واللى ناچى تو دېيىع مراسى

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکایری

KRALA TAÇ GIYDİREN PAŞA

Sultan Birinci Ahmed devridir. Lala Mehmed Paşa, 10 yıl evvel kendi eliyle vermek zorunda kaldığı Estergon Kalesi'ni

büyük bir zaferle geri alarak "Estergon Fatihi" olmuştur.

Resimdeki sahnenin de başkahramanıdır.

İstanbul'a hareket etmeden önce Macar Prensi Stefan Boçkay'a, 10 bin Macar askerinin de katıldığı büyük bir merasimle taç giydiren ve onu Erdel kralı tayin eder. Sadrazamın krala taç giydirmesi ise, Osmanlı'nın o devirdeki ihtişamına ve kudretine delil niteliğindedir.

(20 Kasım 1605)

Bir Tabir

ÇIRAK

چراق

Herhangi bir ustanın yanında iş öğrenen, işin incelikleriyle yetişen kişiye çırak diyoruz. Çıraklık, uygulamalı eğitimin en güzel temsillerinden biridir. Özellikle erken yaşta bir usta ile hemhal olan çıraklar, zaman içerisinde ilgili sanatın yahut zanaatın tüm detaylarına vâkıf olurlar. Usta-çırak münasebeti bir süre sonra iş kalıbını aşar ve kuvvetli bir hürmet, muhabbet eksenine oturur. Usta, âdeta çırağının hayat rehberi olur. Dolayısıyla iyi bir ustaya denk gelmek, bereketli bir hayata adım atmak demektir.

Çırağını, Allah'ın (c.c.) emaneti bilen bir usta, ona yine Allah (c.c.) rızası için işi, ahlâkı, adabı, usulü ve istikameti öğretmelidir. Bir işte usta olan herkes, bir çırağa da usta olmaya ehil midir? İşte bu tartışılır. Zira işi iyi bilmek başka, o işi bir başka insana öğretecek kadar kuşatıcı ve anlayışlı olmak başkadır.

Usta, çırağının manevî ebeveyni durumundayken çırak da ustasının ayak izlerini takip eden bir talebedir. Usta ve çırak ilişkisi, bu iki kelimenin kökeninde kendini gösterecek kadar güçlüdür.

Usta, Farsça bir kelime olan “üstad”ın başka türlü söylenmesinden ibaret aslında. Çırak da Farsça “çerağ”dan geliyor. Çerağ, kandil demek. Çıra da aynı kökten... Ki usta, himayesine verilen gencin kandilini yakan kişi demektir.

Eskiden bir dergâha varıp üstadın önünde diz çöken, nefisini terbiye yoluna yeni giren kişilere “çırak” denirdi. Üstadı, talebesinin çerağını tutuşturur, gönlüne muhabbet ekiverirdi. Hemen her işi, maneviyatın aziz ikliminde yaşamak isteyen ecdadımız, üstad ile çerağı arasındaki bu zarif irtibatı, zaman içinde hayatın her alanına yaydı.

Sanat ve zanaat erbabı esnafın hem maddî hem de manevî keyfiyetini artırmak için kurulan ve aslında birer dergâh olan “lonca”lar her iki kelimeyi de derin manasına vâkıf bir şekilde asırlarca kullandılar. Usta, çırağını evladı bildi. Çırak, ustasını rehber edindi.

Sonra işler değişti. Önce ustalar, ustalığın ne ifade ettiğini unuttular. Muhabbet, büyükten gelirdi, öyle ya. Evvela sevgi kalktı ortadan. Bir insanın kalbinde hakkın kandilini yakmak gibi bir derdi kalmadı pek çok kimsenin. Hâliyle çerağı tutuşan da azaldı.

Şimdi çıraklar, getir götür işlerini yapan avare kimseler sanki... Hâliyle çıraklık bitiyor. Ustalar ise (işini ahlâklı ve dürüst yapanlar müstesna) işi yetiştirip parasını almaktan başka bir şey düşünmeyen robotlara çoktan dönüştü. Çerağımız yanmayalı, hep beraber değiştik, makineleştik.

Bir Tedbir

KARANTİNA

قرانتينه

△ Osmanlı'da karantina (tahaffuzhane) örneklerinden İstanbul'da Anadolu Kavağı Tahaffuzhanesi

Her bulaşıcı hastalığın bir kuluçka süresi vardır. Bu süre içinde kişi, hastalığa yakalanıp yakalanmadığını belli eden emareler gösterir. Karantina, bu kuluçka süresi boyunca kişilerin diğer insanlardan uzak tutulmasıdır. Tıbbî bir tedbir olan karantina, çok eski zamanlardan beri uygulanmıştır.

Karantina kelimesi İtalyanca “kırk” manasına gelen “quarantena”dan türemiştir. Ticaretle geçinen Venedik Cumhuriyeti, limana yanaşmak isteyen yabancı gemileri tedbir için kırk gün boyunca açıkta bekletiyordu. İşte “karantina” kelimesi bu kırk günlük bekleyişin mahsulü...

Tarih boyunca salgın hastalıklar, insanoglunun en çetin imtihanlarından biri oldu. Devletler, çok acı tecrübelerin ardından veba, cüzam, kolera gibi illetler için karantina uygulamaya başlamıştı.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de veba ve cüzam gibi hastalıklara yakalanmış olan kişilerin tecrit edilmesini emretmiş; veba bulunan beldelere girilmemesini, girenlerin de çıkmamasını tavsiye etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde ise karantina kelimesine karşılık olarak “usûli tahaffuz” veya sadece “tahaffuz” kelimeleri kullanılıyordu. Batı devletlerinde karantina uygulamasının yapıldığı yere “lazaret” denirken ecdadımız, karantina mekânlarına “tahaffuzhane” diye isim vermişti.

Tahaffuz, “muhafaza edilmek” demektir. Günümüzde de kullanılan “hıfzıssıhha” (sağlığın korunması) kelimesine de kaynaklık eden “tahaffuz” bizce çok güzel bir tabirdir. Karantina; insanı öteleyen, tahaffuz; koruma altına alır.

Uygulama her ikisinde de aynı olabilir. Lakin kelimelerin ruhu birbirinden farklıdır. Dilimiz de kalbimiz de sözcüklerin ardına takılıp gider. Bu yüzden kelime seçimi, her işte oldukça önemlidir. Şimdi “tahaffuz”u sandıklarımızdan çıkarıp yeniden kullanalım demiyoruz ancak karantina yerine “muhafaza” yahut “koruma” kelimelerini pekâlâ kullanabiliriz.

Hıfzıssıhha kelimesi ise günümüzde “koruyucu hekimlik” olarak adlandırılan muameleler için kullanılır. Batı dillerinde hıfzıssıhha kelimesine karşılık, “hijyen” tabiri var. Bu kelime Yunan mitolojisine dayanıyor. Görüldüğü üzere hıfzıssıhha işini bile eski putlarına göz kırparak yapan Batı, kelimelerini özenle seçiyor. Peki, temizlik ve tedbir gibi kelimeler dururken “hijyen” sözcüğünü kullanmaya gerek var mı sahiden?

Yeri gelmişken “maske” kelimesinin de Latince “hayalet” manasına geldiğini ve neredeyse bütün dünya dillerinde aynı şekilde söylendiğini belirtmiş olalım. Maskeler ilk olarak, güya kötü ruhları kovmak için paganlar tarafından yapıldı. İnkalardan Mayalara, Firavunlardan Antik Yunana kadar dünyanın her yerinde maske, onların kutsal yahut uğursuz saydığı şeylerin sembolüydü.

Nefes yoluyla geçen bir hastalıktan korunmak için kullandığımız eşyaya “maske” demek zorunda değiliz! Peki, ne demeliyiz?